

OUDERENVERENIGINGEN: KRACHTVOER VOOR DE SAMENLEVING, BUFFER TEGEN EENZAAMHEID

Een goudader om aan te boren

Ouderen worden gemakshalve op één hoopje gegooid, of ze nu 65 of 95 zijn. Maar wat een diversiteit. En wat een engagement. De samenleving verwacht nog steeds dat mensen na hun pensioen in een hoekje wegkruipen, terwijl zij onder andere via het verenigingsleven een belangrijke rol hebben in de constructie van onze samenleving en bij maatschappelijke uitdagingen als de strijd tegen eenzaamheid. Een gesprek met gerontoloog **Dominique Verté**, directeur van het netwerk voor ondernemende senioren **Neos Martin De Loose** en N-VA parlements lid **Lorin Parys**.

Waarom is het belangrijk dat ouderen participeren aan de samenleving?

Dominique Verté: "Ouderen zijn lang gezien als passieve consumenten. Terwijl wij in ons onderzoek vaststellen dat zij geen *prisoners of place* – geen gevangenen van hun omgeving – zijn. Ze zijn bevrijders van de omgeving. Zij hebben een rol te spelen in de constructie van de samenleving. Je moet hun die ruimte geven."

Ze zijn geen beroepskrachten meer. Als ze geen economische rol spelen, op welk vlak situeert die rol zich dan wel?

Dominique Verté: "Dat hangt ervan af hoe je economisch invult. Als wij wat zij doen voor kinderopvang en mantelzorg moesten ophoesten via professionele krachten, zouden we er slecht voorstaan. Maar de samenleving is veel meer dan economisch participeren. Heel belangrijk zijn de middenveldorganisaties waarin veel ouderen actief zijn. Die organisaties zijn de lijm van onze samenleving. Zij hebben ogen en oren voor maatschappelijke ontwikkelingen en zoeken er oplossingen voor. Sociale innovatie in de samenleving komt uit dit middenveld. De overheid consolideert slechts wat het middenveld bedacht heeft. Het middenveld maakt dat de samenleving functioneert."

Lorin Parys: "Je kan de participatie van ouderen inderdaad niet gewoon uitdrukken in centen. Zij weven mee het kostbare weefsel van deze samenleving. Zeventig is daarbij het

nieuwe veertig. We kennen allemaal de cijfers over de stijgende levensverwachting. We moeten het beeld over ouderen bijstellen. Veel oudere mensen zijn op de top van hun kunnen. Dat mogen we niet laten verloren gaan. Dé oudere bestaat niet. Je hebt negentigers die nog zo dertel zijn als een 65-jarige en zich inzetten voor hun familie en hun gemeenschap, en 60-jarigen die op zijn en die zich alleen concentreren op hun onmiddellijke omgeving. Ik zie er vooral ongelofelijk veel kansen in."

Martin De Loose: "De toekomst zou er maar somber voorstaan als we op de vraag naar de participatie van ouderen 'nee' antwoorden. We worden allemaal ouder, we hebben er allemaal belang bij dat ouderen participeren. Er zit echter een interessante paradox in dat idee van zeventig als

"We moeten stoppen met eenzaamheid louter te zien als een probleem van ouderen. Het hoogste eenzaamheidsrisico zit bij de groep tussen 40 en 65 jaar"

LORIN PARYS

het nieuwe veertig. De biologische levensverwachting neemt toe, maar de economische en maatschappelijke levensverwachting daalt. Mensen worden hoe langer hoe sneller afgeschreven op dat vlak. Kijk naar de bankensector die steeds jongere werknemers aan de deur zet.”

Lorin Parys: “Toch zijn daar mooie initiatieven zoals de vzw Exchange. Banken en andere ondernemingen stellen oudere werknemers als consultants ter beschikking aan vzw’s die deze expertise anders niet kunnen inkopen. De vzw’s betalen deze ervaren werknemers tegen het tarief van een junior consultant, de onderneming past de rest bij. De ondernemingen zijn gelukkig, want een ontslagvergoeding zou hen veel meer kosten, de werknemers zijn gelukkig, omdat ze met hun kennis

een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.”

Martin De Loose: “Het is zeker noodzakelijk, met de vergrijzing, om daar op in te zetten. Maar ik wilde vooral meegeven dat die paradox bestaat. Als ouderenvereniging botsen we elke dag op die beeldvorming en proberen we die stereotypen over ouderen te doorbreken. In de feiten wil niemand met ouder worden geassocieerd worden. De maatschappij hinkt nog achterop. We moeten op dat vlak toch dringend een tandje bijsteken.”

Dominique Verté: “Voorbeelden als Exchange vzw zijn toch uitzonderingen. Er is zeer veel onderzoek gedaan naar de houding van werkgevers tegenover oudere werknemers en die gaan nog steeds uit van een deficitmodel: ouderen zijn niet competitief, ouderen zijn niet waardevol, je hoeft niet te investeren in hun bijscholing. Dat deficitmodel regeert nog altijd. Daarom is niemand systematisch bezig met de vraag welke rol ouderen kunnen spelen in de constructie van de samenleving. In de jaren zeventig en tachtig werden omwille van dat deficitmodel ouderen systematisch uitgestoten uit de arbeidsmarkt. De maatschappelijke gevolgen van dat verhaal waren helemaal niet goed ingeschat. Vandaag wordt de pensioenleeftijd verhoogd, ook weer met maatschappelijke gevolgen voor al die andere rollen van ouderen. Het probleem is dat nooit fundamenteel wordt nagedacht over welke rol ze kunnen hebben. De vergrijzing is een

feit. Je kan niet tegen een derde van de bevolking zeggen: houd je in stilte bezig. Dan zaag je de poten van je maatschappelijke organisatie af.”

Lorin Parys: “Werkgevers schrijven oudere werknemers snel af, maar dat komt ook omdat we ons verloningssysteem verkeerd opgebouwd hebben.”

Dominique Verté: “Dat is één reden waarom mensen vervroegd uitgestoten zijn. Maar ik ga een ander voorbeeld geven. Een groot staalbedrijf in West-Vlaanderen dat al zijn oudere werknemers met 52 jaar op pensioen stuurde, heeft ze allemaal teruggeroepen en zelfs beter betaald. Ze stelden vast dat ze alle knowhow hadden weggestuurd. Nog een voorbeeld: BMW mat op een bepaald moment dat jongere werknemers productiever waren dan oudere. Tot ze werknemers de kans gaven om productielijnen zelf te organiseren. Plots lag de productiviteit hoger bij de oudere werknemers. Deze voorbeelden tonen hoe altijd weer vertrokken wordt vanuit dat stereotiep negatief beeld van ouderen. Die fundamentele switch moet de samenleving nog maken.”

Wat is voor jullie eigenlijk ‘een oudere’? Valt zowel de babyboomgeneratie (55+) als de tachtiger en negentiger hieronder? En kan je een aanbod afstemmen op zo’n diverse groep?

Lorin Parys: “We spreken bijna over de helft van iemands leven. Dat vatten in een doelgroepenbeleid vind ik bijna onmogelijk.”

Martin De Loose: “Je ziet toch wel verschillen in die generaties. Wij plakken zelf geen leeftijd op senior zijn. Geen beginleeftijd en geen eindleeftijd. Er zijn ouderenverenigingen die dat wel doen, maar wij vinden dat – zeker in het kader van het pensioendebat – niet wenselijk. Bovendien is de perceptie voor verschillende mensen anders. Wat de mensen in onze clubs bindt, is dat ze op een actieve en ondernemende manier in het leven staan. Omdat er verschillende generaties instromen, moeten we als organisatie een model creëren dat constant voeling houdt met wat leeft in de maatschappij. Wij hebben daarvoor een model met concentrische cirkels, waarbij we constant in dialoog gaan met de lokale clubs en daarop inspelen. Mensen pikken niet meer dat van bovenuit gedictieerd wordt hoe het moet. Wij werken van onderuit en geven mensen de kans en de mogelijkheid om de dingen te doen die ze zelf zinvol vinden. Dat vragen babyboomers wel.”

Dominique Verté: “Het grote verschil is dat jullie nu werken op basis van competenties, in plaats van op leeftijd. Op basis van gemeenschappelijke achtergrond en gemeenschappelijke interesses ook. Terwijl klassieke ouderenorganisaties voor een groot stuk gebaseerd zijn op leeftijd, en op ideologische of filosofische achtergrond. Maar die organisaties boeren achteruit. Ze trekken nog nauwelijks jonggepensioneerden aan. Wij hebben een honderdtal ouderen in Vlaanderen bevroegd over participatie in ouderen- en andere verenigingen. Op het niveau

van de gemeenten zie je gigantische verschillen, en dat heeft te maken met de mate waarin verenigingen erin slagen om lokaal te verankeren, vanuit nieuwe concepten. Dan kunnen ze wel jonggepensioneerden aantrekken.”

Bij Neos lijkt dat alvast goed te lukken.

Martin De Loose: “Absoluut. In 2000 hadden we 167 lokale afdelingen en nog geen 27.000 leden, anno 2018 hebben we 214 lokale afdelingen en 33.600 leden. En we blijven groeien. De sterkte van ons model zit in het lokale. Onze meer dan 1.900 bestuursvrijwilligers spreken mensen direct aan. Want het is op het lokale dat mensen zich verbinden. Dit model vergt veel tijd en energie. Het volstaat niet om vanuit Brussel een paar mailtjes te sturen, onze mensen zijn constant op de baan om de lokale bestuursploegen te bezoeken en te voelen welke de behoeften en de problemen zijn, en waar wij kunnen ondersteunen, op maat van die lokale clubs.”

Bij jullie lukt het wel om die bestuursvrijwilligers aan te trekken, terwijl veel organisaties geen mensen meer vinden die nog willen trekken.

Martin De Loose: “Het is niet omdat het moeilijker gaat, dat het niet kan. Maar als je er niet in investeert, ga je het niet bekomen. Het is een *self fulfilling prophecy*.”

Lorin Parys: “Bestuursleden vinden is een probleem voor alle verenigingen. De samenleving verandert. Mensen

willen zich wel engageren, maar dan in een open organisatiemodel. Als een organisatie dat goed communiceert en bestuursvergaderingen heeft met een duidelijke agenda, binnen een afgebakend tijdsbestek, houd je meer mensen aan boord. Dat is een uitdaging voor elke soort organisatie op dit moment.”

Martin De Loose: “Als je kijkt naar de maatschappelijke gevolgen en effecten van de vergrijzing, snap ik niet dat er niet meer geïnvesteerd wordt in ouderenverenigingen. Rudi Westendorp, een hoogleraar uit Nederland, zegt dat de factor om succesvol ouder te worden vitaliteit is. En een belangrijk aspect daarvan zijn sociale contacten. Innovaties zoals sociale media hebben ons op dat vlak lui gemaakt. We denken dat we goed omringd zijn omdat we vijfhonderd Facebookvrienden hebben. Maar dat is niet te vergelijken met samen rond de tafel zitten. We moeten verbinding blijven maken met elkaar en een vereniging is daar een fantastisch instrument voor.”

“Eenzaamheid en sociaal isolement aanpakken moet een structureel werkpunt zijn voor elk lokaal bestuur.” Dat lezen we in een interview met meneer Parys, naar aanleiding van de N-VA-conceptnota over de strijd tegen eenzaamheid. Kunnen ouderenverenigingen hier ook geen rol in spelen?

Lorin Parys: “We hebben een conceptnota geschreven over wat de politiek kan doen, een nota die vertrekt vanuit een zekere nederigheid. De Vlaamse overheid kan

HOE ZIEN JULLIE DAGEN ERUIT ALS JULLIE 75 ZIJN?

Martin De Loose is directeur van Neos vzw, een netwerk van ondernemende senioren. Op zijn 75ste ziet hij zichzelf als bestuurslid van een heel dynamische Neosclub. "Ik zie mezelf opstaan en me opmaken voor een dagje Oostende, waar we in het Kursaal 'Elvis the Musical' gaan bekijken. Ik voel me in één klap dertig jaar jonger. En de volgende dag voel ik geen pijn aan mijn heup (*lacht*)."

Lorin Parys, Vlaams Parlementslid N-VA, kandidaat-burgemeester voor Leuven en auteur van de visienota van de partij over de strijd tegen eenzaamheid: "De activiteiten die ik dan doe zijn misschien wel anders, maar ze zijn even gevarieerd als vandaag. De balans tussen werk en privé zit iets beter, dat wel, maar ik hoop dat ik even maatschappelijk geëngageerd ben als nu."

Dominique Verté, professor Sociale Gerontologie en Vergrijzing aan de VUB en oud-voorzitter van het Vermeylenfonds, wil vooral niet doen wat hij nu doet op zijn 75ste. "Ik heb veel gewerkt in een zeer intellectuele carrière. Ik wil in een volgend hoofdstuk van mijn leven iets met mijn handen doen. Als me gevraagd wordt om mijn kennis te delen, doe ik dat alleen nog zonder deadlines en als het maatschappelijk belangrijk is."

lokale besturen ondersteunen. Die besturen kunnen inzetten op een stevig middenveld, maar er is ook een aantal instrumenten om eenzaamheid aan te pakken. Rotterdam – en binnenkort Antwerpen – heeft een meldpunt, daar kan je al veel mee doen. Op de sociale media zijn er mooie buurtgerichte initiatieven zoals Hoplr, die een aantal straten met elkaar in contact brengen in een gesloten netwerk. Dit gezegd, we moeten stoppen met eenzaamheid louter te zien als een probleem van ouderen. Het hoogste eenzaamheidsrisico zit bij de groep tussen 40 en 65 jaar, en ook bij jongeren is eenzaamheid een aandachtspunt.”

Martin De Loose: “Waarom de kracht van het verenigingsleven niet gebruiken?”

Lorin Parys: “Zeker, je moet op het verenigingsleven inzetten. Je moet ervoor zorgen dat een lokaal bestuur antennes heeft. Sociale media zijn niet hét grote antwoord. Maar initiatieven zoals Hoplr kunnen dat verenigingsleven versterken. Eenzaamheid bestrijden is een zaak van iedereen: van het middenveld, van ondernemingen, van het bestuur, van alle Vlamingen. Ik ben alleen terughoudend als het op een specifiek doelgroepenbeleid aankomt. Leeftijd hoeft niet het definiërende element te zijn in hoe je je organiseert.”

In uw conceptnota en in uw beleidsvoorstellen is er nochtans niet zoveel aandacht voor de rol van het middenveld.

Lorin Parys: “Omdat de nota vertrekt vanuit een ondersteunende rol voor de politiek. Het middenveld heeft al mooie initiatieven. Mijn vraag was hoe we die lokale besturen kunnen ondersteunen vanuit Vlaanderen. Welke strategie gaan we ontwikkelen, hoe gaan we detecteren en meten?”

Dominique Verté: “Recent onderzoek van de Vrije Universiteit Amsterdam heeft aangetoond dat 80% van de interventies om eenzaamheid te bestrijden niet werkt. Waarom niet? Omdat alles op één hoopje wordt gegooid. Er is sociale eenzaamheid en er is emotionele eenzaamheid. De sociale eenzaamheid, gevoed door het gebrek aan sociale contacten die je toegang geven tot de samenleving, daalt naarmate je ouder wordt. Omdat je minder behoefte hebt aan dergelijke

contacten. Daarnaast stijgt de emotionele eenzaamheid drastisch, omdat de behoefte aan intimiteit, aan een diepe relatie groot is. Als je eenzaamheid wil bestrijden, moet je dus weten op welke soort je inzet. En dan móét je een doelgroepenbeleid ontwikkelen of je schiet met hagel in de haag. Een lokaal bestuur dat iets wil doen tegen eenzaamheid moet alle capaciteit in een gemeente gebruiken. Dat adviseren wij lokale besturen. En als die organisaties er niet zijn, moet het bestuur zelf organiseren. Dan nog zal gemiddeld 5 tot 15% van de populatie de weg erheen niet vinden, en dat zijn vaak de mensen die dit het hardst nodig hebben. Die mensen toch proberen te detecteren kan je alleen in een gemeente doen.”

“Het deficitmodel regeert nog altijd. Daarom is niemand systematisch bezig met de vraag welke rol ouderen kunnen spelen in de constructie van de samenleving”

DOMINIQUE VERTÉ

Martin De Loose: “Dat is inderdaad de kracht van verenigingen. Zorg er als lokaal bestuur voor dat zij optimaal kunnen draaien en versterk hun verbindende rol. Komt het verenigingsleven er niet toe of is het er niet? Zorg dan dat het er komt. Dat betekent niet dat een lokale overheid de rol van een vereniging moet overnemen. Dat zie je wel vaker, zeker als verkiezingen naderen, dat ze een succesvol idee kopiëren. Ze gebruiken die middelen beter om dat nog meer te versterken.”

Is dat voor jullie een goed samenspel tussen een lokale overheid en het lokale middenveld voor dit thema?

Lorin Parys: “Een goede samenwerking ziet eruit zoals Martin ze beschrijft: je brengt in kaart wat er is, je ziet waar de zwarte vlekken zijn, je probeert *incentives* te geven om dat gat op te vullen. Een stad of een gemeente moet faciliteren en de vinger aan de pols houden: wat doen we, welke doelstellingen hebben we, behalen we die doelen? Ik geloof in *evidence based* beleid. Rode Kruis Vlaanderen doet aan *evidence based policy making* en zij hebben dat nu toegepast op eenzaamheidsinitiatieven. Dat is superinteressant. Bovenop dit alles moeten we dit thema op de agenda blijven zetten. Erover praten zodat mensen het makkelijker ter sprake durven te brengen.”

Dominique Verté: “Wat de Vlaamse overheid zeker wel kan doen is een programma financieren dat interventies evalueert op hun effectiviteit en dat hun impact meet.”

Lorin Parys: “Op Vlaams vlak willen we daarom een interventiedatabank. Daarin catalogeer je alle interventies en zeg je wat gewerkt heeft, in welke omstandigheden, en tot welk resultaat dat heeft geleid.”

Dominique Verté: “Je hebt een derde partij nodig om de impact te meten. Als je een evaluatie vraagt aan de mensen die de interventie gedaan hebben, vinden ze allemaal dat ze goed werk geleverd hebben. Je zal dit gericht moeten aansturen vanuit de Vlaamse overheid.”

Lorin Parys: “Een ander instrument zijn de sociale impactobligaties, waarin we ook met een derde partij – vaak een universiteit – interventies meten. Dan kan de overheid op het eind van zo’n traject vaststellen welk effect de *social impact bond* heeft gehad. Als het geslaagd is, kan je dat in een basiswerking incorporeren. Als het geen effect heeft gehad, zijn de kosten voor de sociale organisatie gedekt. De sociale investeerder is wel zijn geld kwijt.”

Dominique Verté: “Die bonds hebben één gevaar. Als je experimenteert, kan je mislukken. Als je daarop afgerekend wordt, zullen er geen risico’s meer genomen worden. Zonder risico geen innovatie.”

Zijn instrumenten als impactmeting wel compatibel met het werk dat verenigingen doen, werk dat niet altijd een onmiddellijk zichtbaar effect heeft?

Lorin Parys: “Wat wij doen met *social impact bonds*, is heel gericht

“Wij werken van onderuit en geven mensen de kans om de dingen te doen die ze zelf zinvol vinden. Dat vragen babyboomers wel”

MARTIN DE LOOSE

een objectief proberen te bereiken. Daarmee komt de basisfinanciering voor verenigingen die het sociaal weefsel versterken in mijn ogen niet in het gedrang.”

Martin De Loose: “Als je werkt aan verbinding, hoe ga je dan impact meten? Hoe ga je meten of bepaalde zaken succesvol zijn? Ik denk dat het belangrijk is om als samenleving verder te blijven investeren in dat sociaal weefsel. Door een aantal tendensen is dat brozer geworden. Het is belangrijk om dat te versterken, en het middenveld heeft daar een belangrijke rol in.”

Dominique Verté: “Zeker, maar we zullen het sociaal-cultureel volwassenenwerk ook moeten aanporren om in het veld te gaan en niet achter de computer te blijven zitten. Daar

is een mentaliteitswijziging nodig. Ze moeten met de laarzen in de modder staan.”

Lorin Parys: “Ik vind niet dat ons sociaal weefsel dunner wordt. Het verandert, dat zeker. Sommige organisaties zijn helemaal mee met die veranderingen, andere nog niet. Maar het engagement is niet verminderd.”

Dominique Verté: “Persoonlijk aangesproken worden is van kapitaal belang. Als je ze niet vraagt, krijg je ze niet. Dat vraagt veel tijd van verenigingen, ze moeten in het veld deze mensen aanspreken via sleutelfiguren. Deze vrijwilligers willen bovendien het gevoel hebben dat ze op hun technische capaciteiten worden aangesproken. Ze maken een kostenbatenanalyse en willen meedoen als ze het project maatschappelijk relevant vinden. Als die voorwaarden vervuld zijn, krijg je ze een tijdje mee.”

Lorin Parys: “Het is in elk geval belangrijk om de diversiteit van mensen die ouder worden en die zich engageren, te onderkennen. Daar zit onontgonnen goud voor de samenleving. Wij moeten die goudader goed aanboren.”

Martin De Loose: “We geloven duidelijk alle drie in een zinvolle invulling van dit belangrijk hoofdstuk van een mensenleven. Ik hoop dat we die kracht nog veel meer gaan benutten. Want dat zal cruciaal zijn voor de toekomst.”

→ Vragen of reacties?

hannes@defederatie.org

joris@defederatie.org